

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/199908,Damian-Sitkiewicz-Rodzina-Wasowskich-Zamordowani-za-pomoc-Zydom-w-Ceglowie-w-194.html>
07.03.2026, 05:44

Damian Sitkiewicz: Rodzina Wąsowskich. Zamordowani za pomoc Żydom w Cegłowie w 1943 roku

Do Cegłowa docierały echa likwidacji przez okupanta niemieckiego w drugiej połowie 1942 r. gett w Kałuszynie i Mińsku Mazowieckim. Działania te Niemcy prowadzili w ramach akcji „Reinhardt”, której celem była zagłada Żydów na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Część ludności żydowskiej mordowano na miejscu, zdecydowaną większość jednak unicestwiono w obozie zagłady w Treblince.

Położoną kilkanaście kilometrów na wschód od Mińska Mazowieckiego gminę Cegłów (*Kreishauptmannschaft* Minsk w dystrykcie warszawskim) zamieszkiwało ponad 8 tysięcy mieszkańców, spośród których ogromną większość stanowili Polacy. Poza nimi, w gminie mieszkało także 4 Niemców i 4 osoby innych narodowości. Duże skupisko ludności stanowiła blisko stu czterdziestoosobowa grupa Żydów (20 rodzin), którzy znaleźli się na terenie cegłowskiego getta – jednego z siedmiu zlokalizowanych w *Kreishauptmannschaft* Minsk. Ich obecność na tym terenie, po rozpoczęciu niemieckiej okupacji jesienią 1939 r., nie trwała jednak zbyt długo, gdyż pod koniec 1941 r. władze niemieckie przesiedliły 138 przedstawicieli tej mniejszości narodowej do getta w sąsiednich Mrozach. Można rzec, że ludność żydowska na terenie gminy właściwie *in gremio* przestała istnieć.

Akcja Reinhardt i karanie śmiercią

Do Cegłowa docierały echa likwidacji gett w Kałuszynie i Mińsku Mazowieckim. Za unicestwienie mieszkającej w nich ludności żydowskiej odpowiadali okupanci niemieccy, którzy mordowali ich mieszkańców w ramach akcji „Reinhardt”. Jej celem była zagłada Żydów na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Część ludności żydowskiej mordowano na miejscu, zdecydowaną większość unicestwiono w obozie zagłady w Treblince.

Oficjalnie, na terenie gminy Cegłów Żydzi nie istnieli, gdyż wedle niemieckiego prawodawstwa każdy z przedstawicieli tej grupy narodowościowej był skazany na karę śmierci. Faktycznie jednak Polacy udzielali im pomocy, za co w niemieckim okupacyjnym systemie prawnym również groziła kara śmierci. Treść tego zapisu prawnego była wielokrotnie przypominana i właściwie Niemcy straszili tym prawem ludność polską na każdym kroku. Z tych względów niesienie pomocy ludności żydowskiej było niezwykle niebezpieczne.

Przyczyny pacyfikacji

Udzielanie wsparcia w postaci ukrywania w domu mieszkalnym przedstawicieli tej mniejszości narodowej okazało się jedną z przyczyn dokonanej przez Niemców 28 czerwca 1943 r. pacyfikacji Cegłowa. Ponadto, na decyzję okupantów o zorganizowaniu tej akcji wpłynęły także inne czynniki, na które wskazywali sami jej autorzy.

Poza przechowywaniem Żydów, za przyczynę podjęcia decyzji o pacyfikacji uznano także „ukrywanie bandytów” – mając na myśli udzielanie pomocy sowieckim żołnierzom zbiegłym z obozów jenieckich. Wskazywano także na okradanie pociągów przez żołnierzy ZWZ, a później AK, a także zastrzelenie na miesiąc przed pacyfikacją żołnierza Ostlegionów przez miejscowych komunistów. Z pewnością wiadano także o planowanym w przeddzień, to jest 27 czerwca 1943 r., zebraniu członków lokalnych struktur Armii Krajowej.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)